

Tarihsel Empati Üzerine Nitel Bir Araştırma: Tarih Öğretmenlerinin Algı, Görüş ve Deneyimlerinin İncelenmesi[†]

A Qualitative Study on Historical Empathy: Examination of History Teachers' Perceptions, Perspectives and Experiences

Kaya Yılmaz
Marmara Üniversitesi

Funda Koca
Marmara Üniversitesi

Özet

Tarihsel empati, ortaöğretim tarih programlarında öğrencilere kazandırılması gereken önemli tarihsel beceriler arasında yer almaktadır. Bu çalışmada, öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerin tarihsel empatiye ilişkin algı, görüş ve deneyimleri incelenmiştir. Nitel araştırma tasarımı kullanılarak yürütülen çalışma sonucunda, katılımcıların tarihsel empati algılarının oldukça zayıf olduğu, tarihsel empatiyi sempati veya diğer tarihsel düşünme becerileri ile karıştırdıkları ve kavram yanılgısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların cinsiyet ve lisans eğitim türlerinin tarihsel empati algıları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Tarihsel empatiye ilişkin kavramsal algı düzeyleri düşük olan öğretmenlerin sınıftaki uygulamalarının da tarihsel empatinin doğası ve karakteristik özellikleriyle uyuşmadığı görülmüştür. Araştırmada, bu olumsuz tablonun ortaya çıkmasında etken olan sebepleri gösteren bulgulara ulaşılmıştır. Öğretmenlerin tarihsel empatiye karşı tutumlarının olumlu olması ve tarihsel empatinin tarih öğretiminde kullanılması gerektiğine inanmaları çalışmada elde edilen olumlu bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Tarihsel empatinin uygulanmasında öğretmenler tarafından karşılaşılan sorunlar da araştırma bulguları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarihsel empati, Tarih öğretimi, Ortaöğretim tarih programı, Tarih öğretmenleri, Öğretmen görüşleri

Abstract

Historical empathy is among those skills that the secondary school history curriculum requires students to attain as an important learning outcome of history

[†] 1. Yazar, Doç. Dr. Kaya Yılmaz, araştırma deseni ve sorularını geliştirmiş, literatür taramasını yapmış, verileri analiz ederek bulguları ve tüm makaleyi yazmıştır. 2. Yazar, Funda Koca, verileri toplamıştır.

teaching. This study examined the perceptions, perspectives and experiences of history teachers who are curriculum practitioners. Qualitative study methods were used in the study. The research results indicated that the participants had weak, fragmented and incomplete perceptions of and misconceptions about historical empathy that they confused with either sympathy or other historical concepts and thinking skills. The participants' gender and the type of university degree that they had were found to have effects on their perceptions of historical empathy. Identified as having unsophisticated conceptual understandings of historical empathy, the teachers' practices in classrooms were also detected to be inconsistent with the nature and characteristic features of historical empathy. There were some research data in the study that shed light on the reasons responsible for giving rise to these unwanted results. What promising findings were obtained in the research was that the teachers had positive attitudes toward historical empathy and believed in its importance in the teaching and learning of history. The problems and issues that the teachers faced when implementing historical empathy were also included in the study findings.

Keywords: Historical empathy, History teaching, Secondary history curriculum, History teachers, Teachers' perspectives

I. GİRİŞ

Öğretmen ve konu merkezli davranışçı öğretim yaklaşımının giderek önemini kaybetmeye başladığı günümüzde, öğrencilerin öğrenmeye aktif katılmasını vurgulayan öğrenci-merkezli yapılandırmacı yaklaşım ön plana çıkmıştır. Öğretim ve öğrenime farklı bir bakış açısı getiren yapılandırmacı paradigma, 1990'ların sonlarından itibaren ivme kazanarak ülkemizde de etkisini hissettirmeye başlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda, 2005 yılından itibaren tüm ilköğretim ve ortaöğretim ders öğretim programlarının revize edilmesinde ve geliştirilmesinde yapılandırmacı yaklaşım esas alınmıştır. Yeni programlar, dersin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında 'öğrenme' ve 'öğrenci'yi merkeze alan öğretim strateji, yöntem ve tekniklerinin uygulanmasını desteklemektedir. Yeni ders programlarında öğretmenlerin öğrencilere bilgiyi aktarmaları değil, öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine yardımcı olmaları beklenmektedir. Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı olarak oluşturulmuş tarih ders programları da öğrencilerin pasif olarak müfredattaki konuları ezberlemelerini değil, bir tarihçi gibi geçmişi öğrenmelerini ve tarih bilgisini inşa etmelerini gerektirmektedir. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan İlköğretim 6.-7. Sınıf Sosyal Bilgiler, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ve ortaöğretim tarih öğretim programları, öğrencilerin, zaman içerisinde değişim ve sürekliliği algılama, olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisini görme, geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurma ve tarihsel kanıta dayalı akıl yürütme gibi tarih metodolojisinde yer alan kavram ve becerileri kazanmalarını öngörmektedir (TTKB, 2005; TTKB, 2006; TTKB, 2007; TTKB, 2008; TTKB, 2009; TTKB, 2010).

Yeni öğretim programlarında, sadece ‘milli kimlik’, ‘milli kültür’ ve ‘kültürel miras’ın aktarılması gibi vatandaşlık eğitimini amaçlayan klasik kavramlara değil, tarihsel kavrama, sorgulama, araştırma, sorun analizi, yorum ve karar verme gibi tarihçilerin kullandığı yüksek düzeyde düşünme becerilerinin öğrencilere kazandırılmasına vurgu yapılmaktadır. Tarih öğretiminden hedeflenen bu becerilerin kazandırılmasında tarihsel empatinin önemli bir yeri ve rolü vardır. Bu nedenle, yeni öğretim programlarında tarihsel empatiye yer verilmiştir. Örneğin, 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı’nın uygulanması ile ilgili yapılan açıklamalarda, dersin öğretiminde öğretmenin tarihsel empatiyi kullanması gerektiği şu cümlelerle belirtilmiştir: *“Bu dersin eğitim ve öğretiminde;... Öğretmen, sınıfta ya da müzede drama etkinlikleri ile geçmiş yaşantıların canlandırılmasını ve öğrencilerin tarihî kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır”* (TTKB, 2006). Ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Öğretim Programında, 5 tarihsel düşünme becerilerinden birisi olan ‘tarihsel kavrama’ becerisinin geliştirilmesinde tarihsel empatinin oynayacağı role şu ifade ile işaret edilmiştir: *“Tarihsel kavrama becerisini geliştirirken öğrenciler;... Geçmişe ait buluntuları, belgeleri, mektupları, günlükleri, sanat eserlerini ve edebi ürünleri inceler. Geçmiş tarihselempati kurarak yorumlar”* (TTKB, 2008:10). Programın ‘tarihsel analiz ve yorum’ becerisinde de tarihsel empatiye şu şekilde değinilmiştir: *“Tarihsel analiz ve yorum becerisini geliştirirken öğrenciler;... Geçmişte yaşamış insanların farklı güdülerini, inançlarını, çıkarlarını, umutlarını ve korkularını belirterek bu insanların farklı bakış açılarını göz önünde bulundurur”* (s.11). Programda tarihsel empati, ‘öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi ve beceriler’ arasında ‘tarihi empati kurma’ adı ile yer almıştır. Aynı programın ölçme ve değerlendirmeye ilişkin yapılan açıklamalar kısmında da ‘tarihi empati kurma’, tarih dersinde kullanılacak performans değerlendirme örnekleri arasında verilmiştir. Tarihsel empatiye ilişkin aynı ifadeler Ortaöğretim 11. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı (TTKB, 2009) ile Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında da yer almaktadır (TTKB, 2010). Bu programlarda tarihsel empatiye ilişkin dikkat çeken en önemli eksiklik, tarihsel empatinin bir süreç olarak ele alınmaması ve tarihsel empatiyi oluşturan öğelerin birbirinden kopuk ve yüzeysel olarak verilmesidir.

Tarih öğretiminde önemli bir yeri olan tarihsel empati nedir? Nasıl tanımlanmaktadır? Felsefi temelleri nelerdir? Temel karakteristik özellikleri nelerdir? Tarihsel empati; geçmişteki olay, kişi ve durumları tarihsel bağlam çerçevesinde, farklı kaynakları kullanarak, yaşanan döneminin koşullarını göz önüne alarak, günümüzün değer yargılarını kullanmadan o dönemde yaşamış insanların bakış açısıyla anlamak demektir. Tarihsel empatinin özünde, geçmişte yaşamış insanların gözüyle bakabilme becerisi yatmaktadır. Yılmaz (2011), tarihsel empatiyi şu şekilde tanımlamıştır:

Tarihsel empati, günümüzün bakış açısını ve değer yargılarını kullanmadan geçmişte kendi koşulları çerçevesinde değerlendirme, geçmişte yaşamış insanların durumlarını onların gözüyle anlama ve açıklama becerisi anlamına gelir. Tarihsel empati yapılırken geçmişte yaşamış insanların düşünceleri, tutumları, inançları,

değerleri ve dünya görüşleri çeşitli tarihsel kanıtlar yoluyla incelenerek insanların karşılaştıkları şartlar ve durumlar karşısında nasıl davandıkları ve ne tür eylemlerde buldukları açıklanmaya çalışılır.

Tarihsel empati, tarihi bir bilim değil bir sanat olarak gören idealist tarih felsefesine dayanır. Bu felsefi anlayışta, tarihte deney yapmanın mümkün olmadığı ve geçmişte yaşanmış olayların tekrarlanamayacağı, dolayısıyla fen bilimcilerin doğal olayları açıklamada kullandıkları bilimsel yöntemlerin tarihsel olayları açıklamada kullanmanın tarih disiplinin doğasına aykırı olduğu ileri sürülür. İdealist felsefeyi yansıtan tarih yazıcılığında, geçmişteki olayları açıklamak için evrensel kanun ve genellemeler yapılmaz, her bir tarihsel olay kendi bağlam ve koşulları içerisinde incelenir. Bu yaklaşımda, geçmişteki insanların düşünceleri, inançları, güdüleri, tutumları ve değer yargıları incelenerek yaşadıkları tarihsel olaylar onların gözüyle anlaşılmasına çalışılır (Yılmaz, 2011). İngiliz tarihçi Robin George Collingwood, idealist tarih felsefesi geleneğinin en önde gelen temsilcilerindedir. Collingwood, tarihsel empatinin tarih disiplini içinde kullanılmasının yaygınlaşmasında öncü bir rol oynamıştır. Tarihsel empatinin doğası, temel özellikleri ve ne gerektirdiği hakkında tarihçiler ve tarih eğitimcileri arasında uzun tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda, tarihsel empatinin genel özellikleri ve kavramsal temelleri hakkında bir uzlaşmaya varıldığını söylemek mümkündür. Tarihsel empati, herşeyden önce bilişsel ve duyuşsal iki boyuta sahip bir kavramdır. Bilgiye dayalı disiplinli bir akıl yürütme süreci olarak tarihsel empati; tarihsel bağlamın, dönemin koşullarının ve kronolojinin bilinmesini, farklı kaynakların incelenmesini, farklı bakış açısı, yorum ve kanıtların analiz edilmesini ve geçmişin incelenmesinde günümüzün değer yargularından uzak kalınmasını gerektirir. Tarihsel empatinin tarih öğretiminde uygulanmasında dört aşamalı bir süreç vardır. Bunlar, insanların eylemlerinin çözümlenmesini gerektiren tarihsel bir olayın belirlenmesi, olayla ilgili tarihsel bağlam ve kronolojinin incelenmesi, farklı tarihsel kaynak, kanıt ve yorumların analiz edilmesi ve olayın nasıl gelişip sonuçlandığına ilişkin tarihsel bir anlatımın oluşturulmasıdır (Yeager & Foster, 2001).

Tarihsel empati, özdeşleştirme yapmak anlamına gelen sempati ile karıştırılmaktadır. Tarihsel empati, geçmiş ile günümüzdeki insanlar arasında fark olduğu, sempati ise yaşadıkları yere, zamana, sahip oldukları kültüre ve bireysel farklılıklara kalmaksızın tüm insanların aynı olduğu varsayımına dayanır. Tarihsel empatinin tarih öğretiminde kullanılmasında en sık rastlanan sorun, öğretmen ve öğrencilerin tarihsel empatiyi sempati ile karıştırmalarıdır. Öğrencilerden kendilerini geçmişte yaşamış bir devlet adamı, asker, elçi, delege vs. yerine koymalarını isteyerek kendileri olsaydı ne yapacaklarını sormak tarihsel empatiye ters düşer. Çünkü böyle bir soru karşısında öğrenciler, günümüzün bakış açısıyla kendi duygu, düşünce ve deneyimlerinden yola çıkarak geçmişi anlamaya çalışırlar (Bryant ve Clark, 2006). Örneğin, Üsküdar Doğa Koleji tarafından 2011 yılında ilköğretim düzeyinde gerçekleştirilen tarihsel empati yarışmasında bu tür hatalar yapılmıştır. “*Ne sempati, ne antipati; tarihsel empati!*” sloganı ile yola çıkılan bu

yarışmada, tarihsel empatinin gerektirdiği süreçler ihmal edilerek öğrencilerin kendilerini tarihsel bir kişilik yerine koymaları ve “onlarla duygudaş olmaları” istenmiştir. Sloganına ters düşen etkinlikler içeren yarışmada, öğrencilerin yapacakları çalışmalara ilişkin aşağıdaki kısa yönergeler verilmiştir (Doğa Koleji, 2011):

“Yıl 1915... Osmanlı Devleti'nin Irak Cephesi'nde görevlisi bir askersiniz. Komutanınız Süleyman Askeri Bey, bu cephede aldığı başarısız sonuçları hazmedemeyerek intihar etti. İntihar haberini aldığınız gün, kendi ailenize; hem cephede yaşadıklarınızı, hem de bu intiharı anlattığınız bir mektup yazınız.”

“Yıl 1920... İstanbul, Anlaşma Devletleri tarafından işgal edildi. Osmanlı Mebusan Meclisi dağıtıldı. İstanbul'un işgalini protesto etmek için; sizin konuşmacı olarak katılacağınız bir miting yapılıyor. Bu mitingde yaklaşık 50000 kişinin sizi dinlemesi bekleniyor. İstanbul halkını, milli mücadele adına ateşleyecek bir konuşma metni hazırlayınız.”

“Yıl 1938... Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Atatürk, bedenlen aramızdan ayrıldı. Köşe yazarı olduğunuz gazetenizde, Türk Milleti'ni derinden etkileyen bu ayrılığı konu aldığınız bir köşe yazısı yazınız.”

Unutulmaması gerekir ki tarihsel empati, geçmişteki insanların kendi durumlarını nasıl algıladıklarını anlamaya çalışmaktır ama kendimizin onların durumlarını nasıl algıladığımız veya neler hissettiğimiz değildir. Sadece yarışmalarda veya sınıftaki uygulamalarda değil, resmi doküman, kitap ve tezlerde tarihsel empatiyle ilgili yanlışlıklara rastlanmaktadır. Örneğin, Ata'nın (2002), Türk tarihiyle ilgili bir resim tablosunun incelenmesinde kullanılmak üzere Nichol'un (1996:72) resimsel kanıta ilişkin sorularından yararlanarak oluşturduğu “Resimde o askerin yerine sen olsaydın ne yapardın? Eğer, Atatürk'ün yerine siz olsaydınız ne yapardınız?” şeklindeki tarihsel empati sorusu, öğrencilerin günümüzün gözüyle ve değer yargılarıyla geçmişteki olayları değerlendirmelerine sebep olacak şekilde formüle edilmiştir. Benzer şekilde, Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programının ‘Tarih Bilimi’ adlı I. Ünitesindeki kazanımlara ilişkin verilen etkinlik örneklerinin birinde, “Sen Olsaydın: Türk ve dünya tarihinden seçilmiş olayların siyasi, sosyolojik, coğrafi şartları göz önüne alınarak olayın kahramanlarıyla empati yapılır” şeklinde tarihsel empatinin doğasıyla uygun olmayan bir ifade yer almaktadır (TTKB, 2007: 20). Yapılan araştırmalar, ‘Sen olsaydın’, ‘Kendini onun yerine koyarsan’ veya ‘Kendinin savaşa katılan bir asker olduğunu düşün, hayal et...’ gibi ifadelerle başlayan soruların öğrencileri yanlış yönlendirdiğini, geçmişe ilişkin basmakalıp düşüncelere sahip olmalarına sebep olduğunu ve tarihsel empatinin doğru yapılmasını engellediğini göstermektedir (Boddington, 1980; Bryant ve Clark, 2006; Phillips, 2002).

Tarihsel empatinin tarih öğretiminde kullanılmasının birçok yararı vardır. Tarihsel empati, tarihsel olayların şekillenmesinde insan unsuruna vurgu yaparak geçmişte yaşamış insanların duygu, düşünce, inanç ve hayata bakış açılarının incelenmesini gerektirdiğinden, öğrencilerin tarihin günümüzle ve hayatlarıyla olan

ilgisini görmelerine yardım eder. Böylece, bir ezber dersi olarak görülen ve bu yüzden sıkıcı bulunan tarih dersine karşı öğrencilerin önyargıları ortadan kaldırır, tarihe karşı ilgilerini artırır (Yılmaz, 2011). Tarihsel empati, öğretim programlarında yer alan ‘değişim ve süreklilik’ ve ‘tarihsel önem’ gibi tarih disiplinine ait pekçok kavramın öğrenciler tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır. Öğrencilerin geçmişteki insanların fikirlerini, eylemlerini ve yaşam biçimlerini yakından incelemeleri kendi kimlikleri hakkında daha belirgin bir düşünceye sahip olmalarını sağlar (Phillips, 2002). Geçmişteki insanların sahip oldukları değer yargılarının tarihsel olayların gelişimini nasıl etkilediğinin incelenmesi değerler eğitimine de katkıda bulunur (Morris, 2009). Geçmişteki olay ve kişiliklerin farklı kaynaklara dayalı olarak çoklu bakış açısıyla incelenmesi, öğrencileri çok boyutlu düşünmeye yönlendirerek kendi fikirlerinden farklı da olsa diğer insanlarla diyalog içerisine girmelerine, görüşlerini anlamalarına ve fikri çatışmalara diyalogla çözüm arayışına girmelerine yardım eder. Bu nedenle, tarihsel empatinin demokratik vatandaşlık eğitimine katkıda bulunma potansiyeli yüksektir (VanSledright, 2001). Tarihsel empati, öğrencilerin tarih metodolojisindeki yöntemleri kullanarak aynen bir tarihçi gibi geçmişi incelemelerini gerektirdiğinden, yeni öğretim programlarında vurgulanan otantik ve performans değerlendirmenin tarih öğretiminde kullanılmasına da olanak verir.

Tarih öğretiminde pekçok yararı olan tarihsel empatiye ilişkin ülkemizde yeterli kaynak olmadığı gibi bu alanda yapılmış ampirik çalışma da bulunmamaktadır. Literatürdeki boşluğu doldurmayı ve tarih öğretimine katkıda bulunmayı hedefleyen bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Tarih öğretmenlerinin tarihsel empatiye ilişkin eğitim durumları ve alt yapıları nasıldır?
- Tarih öğretmenlerinin tarihsel empati algısı nasıldır?
- Tarih öğretmenleri, tarihsel empatiyi sınıfta nasıl uygulamaktadırlar?
- Tarih öğretmenlerinin tarihsel empatinin tarih öğretiminde kullanılmasına yönelik görüşleri nelerdir? Tarihsel empatiye karşı tutumları nasıldır?
- Tarih öğretmenlerinin tarihsel empati uygulamasında karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

II. YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırmaya katılacak öğretmenlerin belirlenmesinde amaçlı örneklem seçimi kullanılmıştır. Katılımcılar ortaöğretim okullarında görev yapan tarih öğretmenleri arasından seçilmiştir. Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi mezunu 5 kadın ve 5 erkek araştırmaya katılımcı olarak seçilmiştir. Katılımcılar araştırmaya katılmadan önce araştırma soruları ve işlemleri hakkında bilgilendirilmiştir. Her bir

katılımcı, araştırmaya gönüllü olarak katıldığını gösteren ‘Gönüllü Katılım Formu’nu imzalamıştır. Araştırma etiği gereği katılımcıların kimlikleri gizlenmiştir. Bu amaçla öğretmenlere Öğretmen 1-Öğretmen 10 arasında değişen rumuzlar verilmiştir (Öğretmen 1-5: Kadın; Öğretmen 6-10: Erkek). Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılar

Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Deneyim	Mezun Olunan Fakülte
Öğretmen 1	Kadın	27	3	Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğretmen 2	Kadın	34	10	Eğitim Fakültesi
Öğretmen 3	Kadın	35	15	Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğretmen 4	Kadın	36	15	Eğitim Fakültesi
Öğretmen 5	Kadın	39	16	Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğretmen 6	Erkek	36	10	Eğitim Fakültesi
Öğretmen 7	Erkek	30	8	Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğretmen 8	Erkek	32	8	Edebiyat Fakültesi
Öğretmen 9	Erkek	41	19	Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğretmen 10	Erkek	41	16	Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda, öğretmenlerin tarihsel empatiyi nasıl algılayıp uyguladıklarını ortaya çıkarmayı hedefleyen sorular yanında bu sorulara verilen cevapları yorumlamaya yardım edecek demografik ve teknik sorular da sorulmuştur. Örneğin, katılımcılara ortaöğretimde tarihsel empati etkinliklerine katılıp katılmadıkları, lisans öğrenimlerinde tarihsel empatiyle ilgili eğitim alıp almadıkları ve tarihsel empatiyle ilgili ders planı ve öğrenci ürünlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Açık uçlu sorulara verilen cevaplara bağlı olarak her bir katılımcıya araştırma konusunu aydınlatacak yeni sorular sorulmuştur. Katılımcıların görüşlerine netlik kazandırmak ve kendilerini daha iyi ifade edebilmelerine yardım etmek amacıyla sonda soruları da kullanılmıştır. Görüşmeler katılımcıların tercih ettikleri mekanlarda yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların izniyle dijital ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesine görüşme ses kayıtlarının kelimesi kelimesine metinlerinin çıkarılması ile başlanmıştır. Verilerin kodlamasına başlanmadan önce her bir görüşme metni baştan sona kadar okunarak katılımcıların görüşlerine ilişkin bütüncül bir bakış açısı edinilmeye çalışılmıştır. Veri analiz birimi olarak kelime ve kelime öbekleri seçilmiştir. Her bir katılımcıya ait görüşme metni satır satır okunmuş, görüşme metinleri betimsel analiz yöntemi kullanılarak kodlanmıştır (Creswell, 2007; Denzin & Lincoln, 2005). Kodlamada öncelikli olarak

katılımcıların kullandıkları kavramlar, bu kavramların katılımcıların söylemek istediklerini ifade etmede yetersiz kaldığı durumlarda ise araştırmacı tarafından kullanılan kavramlar kod olarak (*sensitizing codes*) kullanılmıştır (Patton, 2002). Her bir görüşme metni kodlandıktan sonra metinler arasında karşılaştırma yapılmış, katılımcıların görüşlerindeki benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Bu benzerlik ve farklılıklar kendi aralarında gruplandırılarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategorilerden de yararlanılarak verilerdeki örüntü ve temalar ortaya çıkarılmıştır.

III. BULGULAR

Öğretmenlerin Tarihsel Empatiye İlişkin Alt Yapıları

Öğretmenlere tarihsel empati algılarının şekillenmesinde etkili olan bilgi kaynaklarının neler olduğu sorulduğunda en sık verilen cevapların üniversitede alınan dersler, kişisel tecrübeler, kişisel okumalar ve öğretim deneyiminin olduğu belirlenmiştir. Bu bilgi kaynaklarını, pedagojik formasyon eğitimi, empati kurmaya çalışma, farklı kaynaklar, staj öğretmeni ve tarihsel hikayeler takip etmektedir. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar Tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğretmenlerin Tarihsel Empatiye İlişkin Bilgi Kaynakları

Bilgi Kaynakları	Katılımcılar
Fakültede derslerde edinilen bilgiler	Öğretmen 1, Öğretmen 3, Öğretmen 5, Öğretmen 6, Öğretmen 7,
Kişisel tecrübeler	Öğretmen 4, Öğretmen 5, Öğretmen 8, Öğretmen 10
Kişisel okuma ve çalışmalar	Öğretmen 3, Öğretmen 5, Öğretmen 10
Mesleki (öğretim) tecrübeler	Öğretmen 5, Öğretmen 6, Öğretmen 7
Pedagojik formasyon eğitimi	Öğretmen 1, Öğretmen 9
Empati kurmaya çalışma	Öğretmen 4, Öğretmen 9
Farklı kaynaklar	Öğretmen 3
Staj öğretmeni	Öğretmen 3
Tarihsel hikayeler	Öğretmen 9

Araştırmada, öğretmenlerin tarihsel empatiye ilişkin yeterli alt yapıya veya formal eğitime sahip olup olmadıklarına dair doğrudan sorular da sorulmuştur. Öğretmenlerin aşağıdaki teknik soruların çoğuna hayır veya bu anlama gelen cevaplar verdikleri tespit edilmiştir:

Ortaöğretimde ve üniversitede öğrenci olarak herhangi bir tarihsel empati etkinliğine katıldınız mı?

Üniversite öğreniminiz sırasında tarihsel empatiye ilişkin formal eğitim aldınız mı?

Verilen cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin ortaöğretimde bu tür etkinliklere katılmadıkları, yükseköğretim yıllarında tarihsel empatiye ilişkin yeterli eğitim almadıkları ve tarih derslerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında tarihsel empatiyi kullanmadıkları belirlenmiştir. Birkaç katılımcının görüşlerinden örnek vermek gerekirse, Öğretmen 1, Fen-Edebiyat Fakültesindeki öğrenimi sırasında ezbere yöneldiklerini, kendi çabalarıyla birşeyler yapmaya çalıştığını, benzer bir şekilde Öğretmen 2, kendi öğrencilik döneminde ezberci zihniyete dayalı bir öğretim yapıldığını bu nedenle de tarihsel empati etkinliklerini hiç tecrübe etmediğini söylemiştir. Öğretmen 7, üniversitedeki hocalarının farklı kaynaklara yönlendirmeler yaptığını ama bilgiyi aktarma üzerine kurulu öğretim yaklaşımları yüzünden iyi eğitim alamadığını belirtmiştir. Öğretmen 4, lisans öğreniminin lise gibi olduğunu, Öğretmen 6 ise sadece rehberlik ve eğitim derslerinde empatiyle ilgili konulara rastladığını söylemiştir.

Öğretmenlerin Tarihsel Empati Algıları

Öğretmenlerin tarihsel empati algılarını ortaya çıkarmak amacıyla, ‘*Tarihsel empati size göre nedir? Tarihsel empati deyince ne anlıyorsunuz?*’ sorusu sorulmuştur. Bu açık uçlu soruya verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının (%60) tarihsel empatiye ilişkin algılarının eksik veya yanlış olduğu, tarihsel empatiyi sempati ile karıştırdıkları, dolayısıyla kavram kargaşası ve yanlışlığı yaşadıkları tespit edilmiştir. Cinsiyeti erkek olan katılımcıların tarihsel empati algılarının zayıf, kadın öğretmenlerin ve Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu katılımcıların algılarının ise daha iyi olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, bir genelleme niteliği taşımayıp sadece araştırma verilerinin analizinde ortaya çıkan bir örüntüyü yansıtmaktadır. Nitel araştırma metodolojisi az sayıda katılımcının deneyimlerinin derinlemesine incelenmesini ve betimlenmesini gerektirdiğinden, elde edilen sonuçların genelleme yapmaya uygun olmadığı not edilmelidir. Aşağıda bu bulguları betimleyen katılımcıların yaptığı tarihsel empati tanımları verilmektedir.

Tarihsel empati kavramını ilk defa duyduğunu söyleyen Öğretmen 8’in, “Empati kişinin kendisini karşısındaki insanın yerine koyması demek, tarihsel empati de herhalde empatinin tarihi sürecidir... Kişinin kendini tarihteki bir kişinin yerine koyması ben olsaydım ne yapardım diye düşünmesi” sözlerinden kendisinin tarihsel empatinin anlamını bilmediği ve sempati ile karıştırdığı anlaşılmaktadır. Öğretmen 10’un, “Kişi ve toplum bazında değişir. Toplum bazında ülkeler kendini birbirlerinin yerine koyarlarsa karşılaştırmalı tarih dediğimiz şey ortaya çıkar” şeklindeki muğlak ifadeleri tarihsel empati algısının zayıf olduğunu göstermektedir. Öğretmen 3’ün tarihsel empatiyi tanımlarken, “Kişileri anlatırken kendimizi onların yerine koyarak anlatmak” ifadesini kullanması kendisinin salt anlatım yöntemi ile tarihsel empatinin yaptırılacağı inancında olduğunu, bu kavramı yanlış

anladığını ve sempati ile karıştırdığını göstermektedir. Tarih öğretiminde tarihsel kişilikleri canlandırmanın tarih dersine karşı öğrencilerin ilgisini çektiğini ve öğretilen bilgilerin daha kalıcı olduğunu vurgulayan Öğretmen 3'ün, "Kendinizi o kişinin yerine koyarsanız çocuğa daha doğru anlatırsınız. Ben bunu sınıfta canlandırıyorum mesela. Lozan'ı anlatırken İnönü olabiliyorum ya da çocukları İngiliz delegesi yapabiliyorum" şeklindeki sözleri yaşadığı kavram yanılgı ve kargaşasını daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Öğretmen 9'un da tarihsel empatiyi sempati ile karıştırdığı ve kavram yanılgısı içerisinde olduğu duygular üzerine yoğunlaşan şu cümlelerinden anlaşılmaktadır:

Empatiden hareketle karşı taraftaki insanın duygusunu anlamak. Tarihte öteki diye adlandırılanın duygularını anlayabiliyorsunuz. Ben tarihteki ayaklanmalar dönemini anlatırken Milli Mücadele döneminde ya da Yunan İsyanı döneminde tahtanın bir tarafında duruyorum. Buradan, Osmanlı tarafından bakıldığı zaman bu ayaklanma ama karşı tarafa geçince bu bir bağımsızlık mücadelesi.

Benzer bir şekilde Öğretmen 4, iki boyutlu bir kavram olan tarihsel empatinin daha çok duyuşsal özellikte bir kavram olduğunu sandığını, "Mesela olayların yaşanmışlığını da göz önünde bulundurarak karşı taraftan bakabilmek, karşı tarafın ne hissettiğini anlayabilmek" şeklindeki ifadeleri göstermektedir. Öğretmen 6'nın da, "Geçmişte yaşanan olayların, o olayları yaşamış ya da şahit olan kişilerin günümüze uyarlanması, günümüzdeki insanlarla karşılaştırma yapılması, kendimizi onların yerine koyma" sözleriyle tarihsel empatiyi tanımlaması kendisinin kavrama ilişkin benzer yanılgılar içerisinde olduğunu ve kavram kargaşası yaşadığını göstermektedir. Buradaki katılımcı açıklamaları, dönemin koşullarını incelemek ve döneme ilişkin değişik kaynakları eleştirel bakış açısıyla gözden geçirmek gibi tarihsel empatiye özgü karakteristik özellikleri içermemektedir. Katılımcıların tanımları tarih disiplinine ilişkin kavramları da ihtiva etmemektedir. Bu nedenle, bu ifadeler tarihsel empatiyi değil, karşıdaki insanın ne hissettiğini anlamak ve olaylara onun açısından bakmak anlamına gelen sempatiye daha uygun düşmektedir.

Öğretmen 1, Öğretmen 2, Öğretmen 5 ve Öğretmen 7, tarihsel empatiyi diğer öğretmenlere göre daha iyi tanımlamışlardır (Bundan sonraki cümlelerde empati ile tarihsel empati kastedilecektir). Bu öğretmenlerin empati tanımları sınırlı olsa da empati ile sempatiyi eşanlamlı gördüklerine ilişkin herhangi bir cümleye rastlanmamıştır. Bu katılımcıların empati algılarında beliren ortak nokta, tarih disiplinin de sıkça vurgulanan ve profesyonel tarihçiler için oldukça önemli olan 'geçmişin kendi dönem ve koşulları içerisinde değerlendirilmesi' ilkesidir. Empatiyi tarih disiplindeki anlamına en yakın şekilde tanımlayan katılımcılardan Öğretmen 1, geçmişte yaşanmış olayların günümüz gözüyle değil, kendi koşulları içerisinde o zamanın bakış açısına göre anlaşılması gerektiğini şu cümlelerle belirtmiştir: "Tarihsel olayların dönemine girip, olayları o dönemin koşullarına göre değerlendirebilmektir. Eğer bir tarihsel olayı kendi dönemimize göre incelersek yanlışlara düşebiliriz. Onun için her tarihsel olay, kendi dönemi içerisinde, kendi koşulları içerisinde, o mantalite içerisinde incelenmelidir." Öğretmen 2 de

empatinin yapılabilmesi için dönemin şartlarının göz önüne alınması gerektiğini, “Geçmişle empati kurmak, geçmişi anlayabilmek ama şartlarına göre anlayabilmek ve bugünü değerlendirebilmek” sözleriyle vurgulamıştır. Öğretmen 5, geçmişin ve geçmişte yaşanmış olayların anlaşılabilmesi için insanların duygu ve düşüncelerini kullanarak geçmişteki insanları anlamaya çalışmaları gerektiğini şu şekilde vurgulamıştır: “Geçmişte yaşanan olaylar içinde yer alan insanların duygularını, düşüncelerini ve yaşadıklarını ekonomik, siyasal, toplumsal alanda yaşadıkları herşeyi kendi içlerinde bütünleştirmeleridir. Daha çok duygu ve düşünceleriyle hareket edip empati kurabilirler.” Öğretmen 5’in bu tanımı, kendisinin empatinin iki boyutlu bir kavram olduğunun farkında olduğunu göstermektedir. Empatinin tanımını doğruya en yakın şekliyle yapan tek erkek katılımcı olan Öğretmen 7, tarihçilerin çalışma yöntemlerine dikkat çekerek empatinin tanımını yapmıştır: “Geçmişte olan olayla ilgili bir tarihçinin kendisini bugünün olaylarından sıyrılarak geçmişe gidip, o olayları geçmişte nasıl yaşanmış, nasıl olmuş, bugünün gözünden farklı olarak değerlendirmesidir.”

Genel olarak öğretmenlerin empati algılarında bir bütünlük ve tutarlılık olmadığı görülmektedir. Bu tespit, kavramın tanımını doğruya yakın yapmış öğretmenler için de geçerlidir. Örneğin, empati kavramını en iyi tanımlayan katılımcılardan olan Öğretmen 1, tarihsel empatinin duyuşsal ve bilişsel özellik içerip içermediğine ilişkin soruya “Bence olayların içerisine duygularınızı katmanız lazım. O dönemde yaşanmış olayı incelemeniz duyuşsal alana giriyor. İnsani bir olay, direk bilgi gerektirmez” şeklinde cevap vererek empatiyi tek boyutlu bir kavram olarak algıladığını, empatinin bilgi temelli akıl yürütmeye dayalı olduğunu bilmediğini göstermiştir. Öğretmenlerin çoğu empatinin hem duyuşsal hem de bilişsel bir beceri gerektirdiğini söylemiştir ama, Öğretmen 5 ve Öğretmen 7 hariç diğer öğretmenler niçin böyle düşündüklerini açıklayamamış, soyut ifadelerini somutlaştırmakta zorluk yaşamışlardır. Örneğin Öğretmen 8, empati yapmak için her iki becerinin gerekli olduğunu “İkisi de. Empati yapmak için bilmek lazım, bilmek için de duymak lazım” şeklindeki basmakalıp cümleyle belirtmiştir. Öğretmen 6 da, “Daha çok bilişsel çünkü duyuşsal olarak daha soyut kalabilir, olayı bilmek, iyi bir şekilde algılamak önemli” yuvarlak ifadelerini kullanarak empatinin gerektirdiği beceriyi açıklamaya çalışmıştır. Öğretmen 10, “Önce duyuşsal. Çünkü iç dünyamız dış dünyamızı belirliyor. Bilişsel ise duyuşsali besleyen çevresel faktör bence” diyerek cevap vermiş, kendisinden bir örnek vermesi istendiğinde ise “Çok zor” yanıtını vermiştir. Diğer öğretmenler de yuvarlak ve muğlak ifadeler kullanarak benzer cevaplar vermişlerdir. Öğretmen 5’in tarihsel empatinin doğasına ilişkin diğer öğretmenlere nazaran oldukça gelişmiş bir bakış açısına sahip olduğu görülmüştür. Aşağıdaki alıntıdan anlaşılacağı üzere, Öğretmen 5 yakın tarihimizdeki tartışmalı konulardan örnekler vererek empatinin ne gerektirdiğini açıklamaya çalışmıştır:

Bilişsel olabilir ama duygular da ağırlıklı. Yani ikisi birbiriyle bağlantılı bence. Bir olay değerlendirirken iki farklı pencereden bakabilmesi önemli. Bunu geliştirmek için bilgi dağarcığının, kaynak araştırmasının ve kaynaklara ulaşması yönünde de insanların kendini geliştirmesi gerekir. Mesela, Varlık Vergisi ya da 6-7 Eylül

olayları. Büyük çoğunluk çok iyi oldu, ne güzel sürüldüler diye bakarlar. Oysa Varlık Vergisine baktığımızda bu insanların hayatları söndürüldü, ailelerinden uzaklaştırıldılar, insanların hayatlarını bitirdiler. 6-7 Eylül olaylarında yakıp yıktıkları evler ve mağazalar Rumlara ait. Sonuçta bunlar bu ülkenin insanlarıdır ve bu ülkenin malına zarar verdiniz. Rumun dükkanına zarar verdim diye düşünürken o ülkenin ekonomisine zarar veriyorsun. İşte bunu düşünabilmek lazım.

Öğretmenlerin Sınıftaki Tarihsel Empati Uygulamaları

Öğretmenlere tarihsel empatiyi sınıflarında uygulayıp uygulamadıkları sorularak uygulamalarını betimlemeleri istenmiştir. Öğretmenlerden hiçbirisinin tarihsel empatiyi literatürde açıklandığı gibi tarih disiplinine uygun şekilde sınıfta uygulamadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların yaptıkları açıklamalardan, özel öğretim yöntemi olarak tarihsel empatiyi doğru olarak uygulamadıkları, Öğretmen 5 ve Öğretmen 7 hariç diğer katılımcıların uygulamalarının profesyonel değil amatörce olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu iki öğretmenin de, tarihsel empatiye uygun düşmeyen bazı etkinlikleri tarihsel empati olarak değerlendirdikleri dikkat çekmektedir. Katılımcılar, öğrencilerin tarihsel kişilikleri canlandırmalarını, tiyatro ve drama sahnelemelerini, kendilerini tarihsel kişiliklerin yerine koymalarını, tarihsel liderlerin konuşmalarını sınıfta sesli okumalarını, tarihsel film klipleri izletmeyi, ve geçmiş ile günümüz arasında karşılaştırma yapmayı tarihsel empati uygulaması olarak görmüşlerdir. Öğrencilerin derse ilgisini çekmek amacıyla tiyatro, gösteri, simülasyon veya rol oynama gibi yöntem ve teknikler tarihsel empati etkinliklerinde kullanılabilir ama bunlar hiçbir zaman kendi başlarına tarihsel empati olarak adlandırılmaz. Örneğin, öğrencilere sadece tiyatro metinlerini ezberlettirerek tarihsel liderleri sınıfta canlandırmalarını istemek bir tarihsel empati etkinliği değildir. Benzer bir şekilde, tarihsel empati uygulaması sırasında geçmiş ile günümüz arasında karşılaştırma yapmak doğru değildir çünkü öğrencilerin kendilerini günümüzden tamamen soyutlayarak olayların yaşandığı döneme gitmeleri gerekmektedir. Dönemin koşulları, tarihsel bağlam, insanların değer yargıları, bakış açıları ve eylemleri üzerine öğrencilerin düşünmeleri, farklı kaynakları kullanarak ve kanıtlar ileri sürerek empati yapılan olay, durum veya kişilere ilişkin tarihsel açıklama yapmaları gerekmektedir. Öğrencilerin geçmiş ile günümüz arasında karşılaştırma yapabilmesi tarih öğretiminden hedeflenen düşünme becerileri arasındadır ama katılımcıların bu beceriyi tarihsel empati ile karıştırdıkları gözlenmektedir. Aşağıda tarihsel empati algısı iyi olan ve olmayan katılımcılara ait görüşme metinlerinden alınan alıntılar verilmiştir. Bu alıntılar öğretmenlerin tarihsel empatiyi, doğasına ve temel özelliklerine uygun olarak uygulamadıklarına dair ulaşılan bulguya kanıt teşkil etmektedir.

Öğretmen 2: *“Genelde anlatıcı oluyorum, soru-cevap da yapıyoruz. Geçmiş bugün ile ilişkilendirerek anlatmaya çalışıyorum. Empati kurdurmaya*

çalışıyorum. Tersten bakmak gerekiyor. Türkiye'nin durumunu, dönemselsel ve çağ olarak farklılıklarını belirtmeye çalışıyorum.”

Öğretmen 8: *“Dediğim gibi kişinin kendini kahramanların yerine koyması ise yaptım... Kişiler, karakterler tiyatro gibi konuşuyor onun gibi...”*

Öğretmen 5: *“İlk etapta bilişsel düzeylerini uyandırmak lazım. Kaynak araştırması yaptırırım. Soru cevap. Beyin fırtınası, araştırma, fotoğraf gösterme, film ve belgesel izletme. 2. Dünya savaşını işlerken Nazilerle ilgili belgesel seyrediyoruz. Önce ben belgesel ile ilgili bilgi veriyorum. Belirli yerleri izliyoruz...”*

Öğretmen 7: *“Çok sayıda kaynak kullanılmalı. Mesela [öğretmen] 2. Meşrutiyeti anlatacak, tek kaynağın yol göstericiliği değil de, o döneme ait farklı görüş açılarının olduğu farklı kaynaklar, gazetelerden fikirler sunabilir, farklı görüşteki makaleler ya da o döneme ait fotoğraflarla o dönemi anlatabilir. Böylelikle öğrencilere farklı görüş açıları kazandırabilir... Genellikle II. Meşrutiyeti anlatırken ya da daha öncesini, 1850'den sonrasını anlatırken uygulamaya özen gösterdim... Ders şöyle başladı. Bir tiyatro metni ve karakterler vardı. Tiyatro metnimiz Duyun-u Umumiye'de çalışan başkan ve orada çalışan memurlar ve o günün koşullarında alınan borçları anlatan bir metindi. O günü anlatırken bu metin bize yol gösterici oldu. Her öğrenciye bu textlerden çoğaltılıp verildi. Ve her öğrencinin textte yazılan metinleri ezberlemeleri istendi ama metnin tamamı verilmedi. Daha önce textte yazılan olaylar öğretmen tarafından bir ders öncesi anlatılmıştı. Daha sonra bu öğrenciler sınıfa geldi, rollerini oynadılar ve kaldıkları yerden öğretmen tarafından doğaçlama olarak devam etmeleri istendi. Ve görüldü ki öğrenciler textlerde ezberledikleri kişilerin davranışlarını normal hayatta da devam ettiriyorlar ve ona göre sonuçlar çıkartıyor ve o sonuçlardan sosyal bir bağ kuruyor kendi aralarında.”*

Öğretmenlere hangi tarihsel olay veya şahsiyeti kullanarak empati yaptırdıkları veya yaptırmak istedikleri sorusu yöneltildiğinde tercihlerini daha çok Osmanlı'nın son dönemleri ile yakın tarihimizdeki olay ve kişiliklerden yana kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmen 1, T.C. İnkılap Tarihinde devrimler konusuyla; Öğretmen 3, Lozan Anlaşmasıyla; Öğretmen 2, Osmanlı Tarihi, Türk büyükleri ve Avrupalı liderlerle; Öğretmen 5, yakın geçmişteki tarihsel olaylarla, 1929 Ekonomik Buhranı, II. Dünya Savaşı, Kennedy dönemi politikaları ve Atatürk ve Mahatma Gandhi gibi sömürgecilığe ve emperyalizme karşı mücadele etmiş liderlerle; Öğretmen 6, Osmanlı Tarihi, I. Dünya Savaşı, Enver Paşa ve Napolyon ile; Öğretmen 7, II. Meşrutiyet ve Duyun-u Umumiye ile; Öğretmen 8, IV. Murad ve Koçi Bey ile; ve Öğretmen 10, vizyon sahibi tarihsel kişilikler ve IV. Murad ile empati yaptırmayı tercih ettiklerini söylemiştir.

Katılımcılar, tarihsel empati etkinliklerine ilişkin kendilerine yöneltilen *“Zümre veya bölüm toplantılarında tarihsel empati hakkında karar aldınız mı? Tarihsel empati etkinlikleri ile ilgili ders planınız var mı? Tarihsel empati etkinlikleri ile ilgili öğrenci ürünleriniz var mı? Tarihsel empati etkinlikleri ile ilgili*

değerlendirme örnekleriniz var mı?” sorularına olumsuz cevap vermişlerdir. Katılımcılar, tarihsel empatinin sınıfta başarılı bir şekilde uygulanması için nelerin yapılması gerektiğine ilişkin sorulara da genel olarak tatminkar cevap verememişlerdir. “*Sizce tarihsel empatiyi sınıfta başarılı bir şekilde uygulamak için nelerin yapılması gereklidir?”* sorusuna verilen cevaplar, öğretmenlerin tarihsel empatinin doğasını ve temel özelliklerini bilmediklerine ilişkin yapılan çıkarımı desteklemektedir. Öğretmenlerin bu soruyu cevaplarken yaptıkları açıklamaların, tarihsel empatiyle ilgili olmaktan çok pedagojik ilkelerin tarih öğretiminde kullanılmasıyla ilgili olduğu görülmüştür. Öğretmenler cevaplarında, öğretmenin eğitiminin iyi olması, tarih bilgisinin olması, derse hazırlıklı gelmesi, öğrencilerin derse ilgisini çekebilmesi, film ve belgesel izlettirmesi, teknoloji araçlarını ve görsel materyal kullanması ve güvenli sınıf ortamı oluşturması gibi pedagojik ilkelere değinerek genel açıklamalar yapmışlardır. Katılımcılar, “*Tarihsel empatiye dayalı bir dersin öğretiminin değerlendirmesi nasıl yapılmalıdır?”* sorusunu cevaplarken de tarihsel empati etkinliğinin değerlendirilmesinde yeterli olmayan klasik değerlendirme yöntemlerinden bahsetmişlerdir. Sadece Öğretmen 1 ve Öğretmen 2, sınavların esnek hale getirilerek yorum ve kişisel fikirlerin değerlendirilmesine imkan verilmesi gerektiğini söylemiştir ama bu öğretmenler de performans değerlendirmeden hiç söz etmemiştir. Bu bulgular, önceki paragraflarda sunulan diğer bulgularla birlikte, lisans programlarında tarihsel empati üzerine yeterli eğitim verilmediğini, dolayısıyla ülkemizde tarihsel empati öğretiminde başarısız olduğunu göstermektedir.

Tarihsel Empatinin Tarih Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Öğretmen Görüş ve Tutumları

Tarihsel empatinin tarih öğretimindeki yeri hakkında ne düşündükleri sorusuna katılımcılardan olumlu cevaplar alınmıştır. Öğretmenlerin cevaplarından tarihsel empatiye ilişkin olumlu bir tutuma sahip oldukları, tarihsel empatiyi uygulamaya istekli oldukları ve tarih dersinin öğretiminde kullanılması gerektiğini düşündükleri görülmüştür ki bu sevindirici bir bulgudur. Öğretmenlerin empatinin tarih öğretiminde yararlı olduğuna inanmalarının empatiye karşı olumlu tutum beslemelerinde etkili olduğu görülmektedir. Örneğin Öğretmen 1, tarihsel empatinin geçmişin kendi koşulları içerisinde incelenmesine yardımcı olduğunu bu nedenle tarih öğretiminde kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen 3, “Çok çok önemli. Ben yaptıracağım için çok mutluyum ve olması gerektiğini düşünüyorum” diyerek empatiye karşı olumlu tutum taşıdığını ifade etmiştir. Öğretmen 4, “Olması gerekli. Derslerin konuların, tarihin objektif olması açısından çok önemli” diyerek öğretim programında tarihsel empatinin yer alması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmen 5, “Tarih öğretmenliği sadece kitabı anlatmak değildir. Öğrencilerde farkındalık yaratabilmeli, farklı kaynaklara ulaşma konusunda etkili olmalı. Buna yönlendirmek adına tarihsel empatinin derslerde önemli olduğunu düşünüyorum” sözleriyle tarih öğretiminde empatinin gerekli olduğuna dair düşüncesini dile getirmiştir. Öğretmen 6 da, “Özellikle anlatım sırasında çocukların

algılamasında iyi bir yerin olacağını düşünüyorum çünkü çocuklar empati kurdukları takdirde konuyu daha iyi özümseyecekleridir” diyerek tarihsel empatinin pedagojik yararlarına dikkat çekmiştir. Öğretmen 7, tarih disiplininde kullanılan araştırma metodolojisinin öğrencilerin tarihsel anlama becerilerine yapacağı katkı üzerine yoğunlaşarak empatinin tarih öğretimindeki yararlarına şu şekilde değinmiştir: “Olmazsa olmazdır tarihi doğru değerlendirebilmek için. Tarihin tanımının da içinde yer aldığı gibi öncelikli koşullardan bir tanesidir. Biz tarihi olayları bugünün gözüyle değerlendirmeye çalışırsak hem o olayı doğru değerlendirmemiş oluruz, hem de anlatırken başkalarına yanlış aksettiririz.” Öğretmen 9, empatinin biz-merkezli ve ötekileştirici bakış açısının ortadan kaldırılmasında kullanılabilecek etkili bir araç olduğuna inandığını şu sözleriyle belirtmiştir: “Benim okuduğum yıllarda üniversitemde çok milliyetçi bakılıyordu. Hala da öyle olduğunu düşünüyorum. İki taraf mücadele edecek ve bence insan bakışı ile bakanlar üstün gelecek ve empati kazanacak.”

Katılımcılar, tarihsel empatinin öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine birçok açıdan katkıda bulunabileceğine inanmaktadır ki bu bulgu da empatiye karşı tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, tarihsel empatinin öğrencilerde hangi becerilerin gelişmesine katkıda bulunabileceğine ilişkin sorulara verdikleri cevaplarda, empati yaptırmanın bilişsel, duyuşsal, sosyal, kültürel ve kişisel gelişim açıdan öğrencilere pek çok yarar sağlayacağını ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine göre tarihsel empatinin öğrencilere kazandırdığı beceriler Tablo 3 de gösterilmiştir.

Tablo 3: Tarihsel Empatinin Geliştirdiği Beceriler & Öğrencilere Yararları

Beceriler & Yararlar	Katılımcılar
Tarihsel düşünme ve anlama becerisinin gelişmesi (Geçmiş ile gelecek arasında ilişki kurma; Geçmiş ile günümüz arasında karşılaştırma yapabilme; Geçmiş anlama; Yorum yapabilme; Olaylara tarihinin gözüyle bakabilme)	Öğretmen 2, Öğretmen 3, Öğretmen 4, Öğretmen 6, Öğretmen 7
Tarih dersine olan ilginin artması	Öğretmen 3, Öğretmen 6, Öğretmen 7, Öğretmen 10
Tarih derslerinin daha iyi anlaşılması	Öğretmen 6, Öğretmen 7, Öğretmen 10
Olayları tarafsız olarak değerlendirebilme	Öğretmen 4, Öğretmen 7, Öğretmen 8
Karşısındakini anlama ve empati yapma	Öğretmen 5, Öğretmen 9, Öğretmen 10
Düşünme becerisi	Öğretmen 1, Öğretmen 3, Öğretmen 4, Öğretmen 9, Öğretmen 10
Kendini ifade edebilme becerisi	Öğretmen 1, Öğretmen 3, Öğretmen 8
Sorgulama becerisi	Öğretmen 1, Öğretmen 10
Dünyaya bakış açısının ve ufkunun genişlemesi	Öğretmen 6, Öğretmen 9

Topluluk önünde konuşma ve hitabet becerisi	Öğretmen 2, Öğretmen 3
Özgüvenin artması	Öğretmen 2, Öğretmen 3
Öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olması	Öğretmen 7, Öğretmen 8
Olaylara farklı açılardan bakabilme	Öğretmen 3
İnsanlar arasındaki çeşitlilik ve farklılıkları farketme	Öğretmen 5
Sosyalleşme	Öğretmen 2

Tarihsel Empatinin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar

Tarihsel empatinin uygulanma sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar, tarih öğretimi ve tarihsel empati ile ilgili sorunlar ve öğretimde karşılaşılan genel sorunlar olmak üzere iki kategoride ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar da kendi arasında millî eğitim sistemi ve politikası, öğretim programı, okul ve sınıf ortamı, öğretmen, öğrenci ve öğrenci velilerinden kaynaklanan sorunlar olarak alt kategorilere ayrılmaktadır. Öğretmen görüşlerini detaylı olarak incelemek gerekirse, Öğretmen 1 ve Öğretmen 4, sınıfta tarihsel empati yaptırırken resmi söylem ve ideolojiye aykırı gelen öğrenci görüşleriyle karşılaştıklarını, bu durumun kendilerinde tedirginlik oluşturduğunu ve rahat hareket edemediklerini söyleyerek eğitim sistem ve politikasından kaynaklanan sorunlara işaret etmiştir. Öğretmen 4, öğretim programının milliyetçi bir eğilimle hazırlandığını, bu yaklaşımın karşı tarafın gözüyle olayların incelenmesini zorlaştırdığını belirtmiştir. Öğretmen 3 ve Öğretmen 7, öğrencilerin geçmişi kendi bağlamında değerlendirmede zorlandıklarını, günümüzün bakış açısıyla geçmişteki olayları inceleme eğiliminde olduklarını söylemiştir. Öğretmen 3, Atatürk ve İnönü gibi Türk tarihine mal olmuş liderlerin sigara içme gibi zararlı alışkanlıklarının öğrencilere kötü örnek olabilme tehlikesine dikkat çekmiştir. Öğretmen 7, yakın tarihe ilişkin kaynak bulunabildiğini ama zaman içerisinde geriye doğru gidildikçe öğrencilerin düzeyine uygun kaynak bulabilmenin zorlaştığını dile getirmiştir. Öğretmen 2 de kaynaklarla ilgili soruna değinerek öğrencilerin kaynakları nasıl kullanmaları gerektiğini bilmediklerini gözlemlediğini belirtmiştir.

Öğretmen 1, Öğretmen 2 ve Öğretmen 9, lisans düzeyindeki öğrencilerde de oldukça sık rastlanan bir soruna değinerek, öğrencilerin dünyayı siyah-beyaz gözüyle gördüklerini, tekli bakış açısıyla olayları değerlendirdiklerini, kendi fikirlerinden farklı olan fikirlere ve yorumlara açık olmadıklarını, farklı görüşlerin kafalarını karıştırdığını, birbirlerinin görüşlerine değer vermediklerini ve yorum yapma yeteneklerinin zayıf olduğunu söylemiştir. Öğretmen 5 ve Öğretmen 7, ders kitaplarının tarihsel empatiye uygun etkinlikler içermediğine dikkat çekerken, Öğretmen 6 bazı öğrencilerin düzeylerinin empati yapmak için yeterli olmadığını belirtmiştir. Bu sorunların yanısıra, eğitim sisteminde uzun yıllar ezberci yaklaşımın hakim olması nedeniyle öğrencilerin tarihi ezberleme eğiliminde olmaları, düşüncelerini iyi ifade edememeleri, sınav yönelik ders çalışmaları ve ders saatinin yeterli olmaması öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar arasında yer almaktadır (Tablo 4). Tarihsel empati algısı yüksek düzeyde olan Öğretmen 1, Öğretmen 2 ve

Öğretmen 7'nin diğer öğretmenlere göre daha çok sorunla karşılaştıklarını dile getirdikleri gözlenmiştir. Öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları örneklendiren görüşme metinleri aşağıda doğrudan alıntı olarak verilmiştir.

Tablo 4: Tarihsel Empatinin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar

Tarihsel Empati İle İlgili Sorunlar	Katılımcılar
Resmi tarihe ters düşün öğrenci görüşleri karşısında öğretmenin zorlanması	Öğretmen 1, Öğretmen 4
Öğrencilerin olayların yaşandığı dönemin koşullarını anlamakta zorlanması & günümüz gözüyle geçmişe bakması	Öğretmen 3, Öğretmen 7
Tarihteki liderlerin zararlı alışkanlıklarının öğrencilere kötü örnek olması ihtimali	Öğretmen 3
Eski çağlara ilişkin, o günün koşullarını öğrencilerin anlamalarına yardım edecek yeterli kaynağın olmaması	Öğretmen 7
Öğrencilerin kaynakları iyi kullanamamaları	Öğretmen 2
Öğrencilerin çoklu bakış açısına alışık olmamaları, tekdüze düşünmeleri, farklı fikirlere karşı çıkmaları	Öğretmen 1, Öğretmen 9
Farklı görüşler karşısında öğrencilerin ikilem yaşaması ve kafalarının karışması	Öğretmen 2
Öğrencilerin birbirlerinin görüşlerine değer vermemesi	Öğretmen 1
Öğrencilerin yorum yapma becerilerinin zayıf olması	Öğretmen 2
Ders kitaplarının empati etkinliklerine uygun olmaması	Öğretmen 5, Öğretmen 7
Bazı öğrencilerin öğrenme düzeylerinin empati yapmaya elverişli olmaması	Öğretmen 6
Tarih dersinin geçmişte yaşanmış olaylara ilişkin soyut konuları içermesi	Öğretmen 7
Öğretimde Karşılaşılan Genel Sorunlar	
Programda ders saatinin az olması ve müfredatı yetiştirmek için yeterli olmaması	Öğretmen 2
Öğrencilerin kendilerini iyi ifade edememeleri	Öğretmen 1, Öğretmen 2
Öğrencilerin sınava yönelik ders çalışmaları	Öğretmen 2
Öğrencilerin ezberci çalışma alışkanlığına sahip olmaları	Öğretmen 2
Velilerin kendi amaç ve ideallerini öğrencilere dayatmaları	Öğretmen 10

IV. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma verilerinin analizinden elde edilen bulgulara dayalı olarak, katılımcıların tarihsel empati algılarında ve sınıf etkinliklerinde genel olarak bir tutarlılık ve bütünlük bulunmadığı, tarihsel empatiyi bir süreç olarak algılayıp uygulamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tarihsel empati algılarının oldukça zayıf olduğu, empatiyi başka kavram ve becerilerle, özellikle sempati ve tarih öğretiminde sık vurgulanan 'geçmiş ile günümüz arasında karşılaştırma yapma' gibi becerilerle karıştırdıkları, bu nedenle de kavram kargaşası ve yanılgısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Kadın öğretmenlerin ve Fen-Edebiyat

Fakültesi mezunu katılımcıların erkek öğretmenlere ve Eğitim Fakültesi mezunu katılımcılara göre daha gelişmiş bir tarihsel empati algısına sahip oldukları gözlenmiştir. Öğretmenlerin açıklamalarının tarihsel empatinin kendine özgü kavramsal çerçevesinden çok, ‘geçmişin kendi dönem ve koşulları içerisinde değerlendirilmesi’ gibi tarih disiplininin temel ilke ve kurallarıyla ilgili olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin tarihsel empatiyi kavramsal olarak eksik ve yanlış algılamaları sınıftaki pratiklerini de olumsuz etkilemiştir. Tarihsel empatinin doğası ve karakteristik özellikleriyle bağdaşmayan etkinlikler öğretmenler tarafından tarihsel empati olarak nitelendirilmiştir. Öğretmenler, tiyatro ve drama gibi etkinliklerde öğrencilerin canlandırma yapmalarını, tarihsel liderlerin konuşmalarını sınıfa seslendirmelerini ve kendilerini yabancı bir delege, devlet adamı veya padişah yerine koymalarını yanlış olarak tarihsel empati kurma olarak değerlendirmişlerdir. Sonuç olarak tarihsel empati algısı zayıf olan öğretmenlerin, tarihsel empatiyi bir süreç olarak tarih derslerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Pek de içaçıcı olmayan bu sonuçların elde edilmesinde, öğretmenlerin ortaöğretim ve yükseköğretimde bu tür etkinliklere katılmamış olmalarının ve tarihsel empatiye ilişkin lisansta aldıkları eğitimin yetersiz olmasının etkili olduğu bulgulanmıştır.

Öğretmen görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılarla desteklenen araştırma bulgularına dayalı olarak, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde tarihsel empatinin öğretiminde başarısız olunduğu rahatlıkla söylenebilir. Ülkemizde tarihsel empatinin öğretiminde neden başarısız olunmuştur? Araştırma verilerinde bu soruya ışık tutacak bulgular bulunmaktadır. Öğretmen 1’in, “Biz genelde Fen Edebiyat Fakültesi olarak ezbere gittik,” şeklindeki sözleri, Öğretmen 2’nin üniversite yıllarını ‘ezberci zihniyetin kendisini hissettirdiği’ dönem olarak betimlemesi, Öğretmen 7’nin lisans öğrenimini ‘sistem bilgiyi alıp bilgi aktarma’ üzerine kurulu şeklinde değerlendirmesi ve Öğretmen 9’un, “Üniversitede ötekileştirme üzerine. Çok ben merkezli, Türkiye merkezli tarih anlatıyorlar” değerlendirmesi ve Öğretmen 5’in “tarih kitaplarının tek taraflı olduğu” şeklindeki sözleri ülkemizde üniversitelerde neden tarihsel empatinin öğretilmediğine dair ipuçları vermektedir. Öğretmenlerin bu tecrübe ve gözlemleri, davranışçı kurama dayalı ezberci klasik öğretim yöntemlerinin ve tek taraflı monolitik tarih yazım ve öğretiminin (geçmişteki olaylara ilişkin farklı bakış açılarını ve yorumlarını içermeyen) tarihsel empatinin üniversitelerimizde öğretilmesini güçleştiren unsurlar arasında yer aldığı göstermektedir. Öğretmenlerin, tarihsel empatiye ilişkin lisans öğrenimlerinde yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıklarını ifade etmeleri, tarih bölümündeki öğrencilerin tarih metodolojisi veya historiografya alanında yeterince eğitilmediklerine ve lisans tarih öğretim programlarında bu alanların ihmal edildiğine ilişkin ileri sürülen iddiaların ülkemiz için de geçerli olduğunu göstermektedir (Tosh, 2002).

Bu eksikliklerin giderilmesi için lisans programlarında tarihsel empatinin öğretimine vurgu yapılmalıdır. Programlar, empatiye ilişkin sadece teknik bilgi vermekle sınırlı kalmamalıdır. Tarihsel empati, tarih disiplinine özgü bir kavram

olduğundan tarihin disipliner temellerinden bağımsız ele alınmamalıdır. Tarihsel empatinin felsefi temelleri, sorunları ve tarihsel empatiye karşı yöneltilen eleştiriler de öğretilmelidir. Tarih öğretim programlarında öğretmen adaylarının tarih metodolojisi ve tarih felsefesi üzerine yazılan kitap ve makaleleri okumaları ve okudukları metinler üzerinde yansıtmacı düşünme yapmaları sağlanmalıdır. Tarihsel empati etkinliklerinde kullanılmak üzere ders planı örnekleri, öğretim materyalleri ve kaynakları model olarak öğretmen adaylarına sunulmalıdır. Bu modeller incelendikten sonra, öğretmen adaylarının tarihsel empatiyi bir özel öğretim yöntemi olarak tarih dersinin, planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında kullanmaları, empatiye ilişkin öğretim materyalleri hazırlamaları, 1. elden kaynakları toplamaları ve hazırladıkları planları pratikte staj okullarında veya lisans düzeyinde simülasyon yaparak uygulamaları sağlanmalıdır. Öğretmenlerin birçoğu, üniversitede ezbere dayalı bir eğitim sistemi içerisinde yetiştiklerini ve tarihsel empati gibi yapılandırmacılığa dayalı ders etkinliklerini tecrübe etmediklerini rapor etmişlerdi. Bu nedenle, üniversitedeki öğretim elemanlarının, özellikle Fen-Edebiyat Fakültesinden Eğitim Fakültesi'ne geçiş yapmış olanların öğretim yaklaşımlarında bir değişiklik yapılması için gerekli adımların atılması gerekmektedir. Öğretim elemanlarına anket uygulanarak ve sınıflarında gözlemler yapılarak öğretmen-merkezli öğretim felsefesine sahip olanlar tespit edilmeli, bu öğretim elemanlarının öğrenmeyi ve öğrenciyi merkeze alan öğretim yaklaşımını anlamaları ve uygulamaya geçirmeleri için gerekli çalışmalar fakülte dekanları ve bölüm başkanları tarafından başlatılmalıdır.

2006 yılından itibaren uygulamaya konulan ortaöğretim tarih dersi öğretim programları yapılandırmacı yaklaşım üzerine kurulmuştur. Önceki programlardan farklı olarak yeni programlar, bağlamdan kopuk çok miktarda bilginin öğrencilere aktarılmasını ve ezberletilmesini değil, tarihsel anlama ve düşünme becerilerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Tarihsel empati, doğrudan olmasa da dolaylı olarak öğrencilere kazandırılması gereken becerilerden birisi olarak yeni programda yerini almıştır. Tarih öğretim programlarının, öğrenme kuramlarında ortaya çıkan değişikliklere ve gelişmelere paralel olarak oluşturulması ve tarih disiplinin önemli kavramlarını içermesi ülkemiz adına olumlu bir gelişmedir. Ancak, tarih öğretiminden hedeflenen amaçlara ulaşılması için öğretim programında sadece teorik olarak bir değişikliğe gidilmesinin yeterli olmadığını yapılan araştırmalar (Arthur & Phillips, 2000; Husbands, Kitson & Pendry, 2003) ve bu araştırma sonuçları ortaya koymaktadır. Yeni tarih öğretim programlarının uygulamaya konulmasının üzerinden birkaç yıl geçmiş olmasına rağmen araştırmaya katılan öğretmenlerin tarihsel empatiyi doğru olarak algılamadıkları ve uygulamadıkları araştırmamızın bulgularında ortaya konmuştur. Bunun en önemli nedenleri arasında, öğretmenlerin tarihsel empatiyi anlamalarına yardım edecek ders materyallerinin henüz geliştirilememiş olması ve tarih öğretim programlarında tarihsel empatiye sadece yüzeysel olarak değinilmesi hatta makalenin giriş kısmında belirtildiği gibi kazanımlara ilişkin yanlış etkinlik örneklerinin verilmesi yatmaktadır. Yeni öğretim programlarında tarihsel empati bir süreç olarak ele alınıp açıklanmamıştır. Bunun yerine, öğretmenleri yanlış yönlendirebilecek birbirinden

kopuk bilgiler verilmiştir. Giriş kısmında belirtildiği gibi, ‘*Öğretmen, sınıfta ya da müzede drama etkinlikleri ile geçmiş yaşantıların canlandırılmasını ve öğrencilerin tarihî kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır*’ açıklaması (TTKB, 2006), öğretmenlerin drama veya canlandırma yaptırmayı tarihsel empati ile eşdeğer algılamalarına sebep olabilecek bir yapıdadır. Nitekim bu araştırmada, öğretmenlerin drama ve tiyatro etkinliklerini yanlış olarak tarihsel empati yapma olarak gördükleri belirlenmiştir. Bu nedenle, tarih öğretim programları tarihsel empatiyi bir süreç olarak açıklayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Tarihsel empati, öğrencilerin empatinin yapıldığı olayla ilgili birinci elden farklı kaynakları incelemelerini öngörür. Araştırmada öğretmenlerin daha çok Osmanlı Tarihi ile ilgili olay, durum ve kişiler üzerine tarihsel empati yaptırmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Fakat, Osmanlı Tarihine ait kaynakların birçoğunun arşivlerde olması ve bu kaynakların Osmanlı Türçesi (Osmanlıca) ile yazılmış olması bir handicap olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel empatinin önündeki bu engelin aşılabilmesi için, tarih eğitimcileri ile Osmanlı Tarihi üzerine ihtisas yapmış tarihçilerin işbirliği yaparak hakkında farklı görüşler ileri sürülen tarihsel olaylara ilişkin Osmanlıca kaynakları ve belgelerini günümüz Türkçesine çevirmeleri, bunları ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde tarihsel empati etkinliklerinde kullanılacak şekilde düzenlemeleri gerekmektedir.

Öğretmenlerin yaptıkları açıklamalarda bilgi ve bilginin aktarılmasına (anlatım) önem veren davranışçı öğrenme kuramının etkisi altında kaldıkları, bu kuramda sıkça vurgulanan kavramları kullanarak görüş bildirdikleri belirlenmişti. Örneğin Öğretmen 1, tarihsel empatinin sınıfta başarıyla uygulanabilmesi için nelerin gerekli olduğuna dair soruları cevaplarken, öğretmen ve öğrencinin sahip olması gereken ‘bilgi’ üzerine vurgu yapmış ama yüksek düzeyde düşünme becerilerinin gerekliliğine değinmemiştir. Değerlendirmenin nasıl olması gerektiğine dair yaptığı açıklamada ise, davranışçı yaklaşımdan hareketle ‘sınav’ sorularının esnek hale getirilmesi gerektiğini söylemiş, performans değerlendirme yapılması gerektiğinden bahsetmemiştir. Öğretmen 2 de aynı soruları cevaplarken, sürekli ‘anlatım’ üzerine vurgu yaparak öğretmenin anlatımının öğrencilerin ilgisini çekmesi ve birçok kaynağa başvurarak ders anlatımı yapması gerektiğini söylemiştir. Benzer bir şekilde Öğretmen 10, tarihsel empatinin nasıl yapılması gerektiğini açıklarken, “Bilginizle ve bilginizi aktarma ile ilgili. Sadece bilmek yeterli değil bir de onu pazarlamak gerekir” diyerek bilgi ve bilginin aktarılmasına vurgu yapmıştır. Bu açıklamalar, davranışçı öğrenme kuramının öğretmenlerin görüş ve pratikleri üzerindeki kuvvetli etkisini göstermektedir. Okullardaki yeni öğretim programları yapılandırmacı yaklaşım üzerine kuruludur. Bu yaklaşımın etkin bir şekilde hayata geçirilebilmesi için öğretmenlerin öğretim felsefelerinin ve sınıftaki uygulamalarının yapılandırmacı kuramın ilkeleriyle uyumlu hale getirilmesi gereklidir. Sadece yapılandırmacı kuramın ilkelerini, söylemlerini, teorik ve soyut kavramlarını içeren öğretim programı hazırlamak, bu kuramın uygulamaya geçirilebilmesi için yeterli değildir. Yukarıdaki paragrafta değinildiği gibi, hizmet-öncesi öğretmenlerin Özel Öğretim Yöntemleri gibi uygulamalı derslerde, hizmet-içi öğretmenlerin de okullarında katılmak zorunda oldukları

seminerlerde yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ders planı hazırlayıp uygulamaları sağlanmalı, böylece öğretmenlerin teorik olarak öğrendikleri bilgileri uygulamaya geçirmelerine yardım edilmelidir.

Tarihsel empati yapmak aynen bir tarihçi gibi kaynak araştırması yapmayı, kaynakları eleştirel açıdan incelemeyi, kanıtları ortaya çıkarmayı ve geçmişi kendi bağlamında geçmişteki insanların bakış açılarıyla anlamayı gerektirdiğinden otantik değerlendirmeye uygun düşmektedir (Yılmaz, 2009). Fakat, araştırmaya katılan öğretmenlerin cevapları kendilerinin otantik ve performans değerlendirmeyi yeterince bilmediklerini ortaya koymaktadır. Tarihsel empati etkinliklerinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin soruyu cevaplayan öğretmenlerden hiçbirisi, performans değerlendirmeden bahsetmemiştir. Bu eksiklik, lisans düzeyinde tarih öğretiminde geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanıldığını, otantik ve performans değerlendirmenin yeterince öğretilmediğini göstermektedir. Tarih öğretmenlerinin bu alandaki eksikliklerinin giderilmesi amacıyla, otantik ve performans değerlendirme üzerine hizmet-içi eğitim kurslarının düzenlenmesi önerilmektedir.

Ülkemizde tarihsel empati üzerine yapılmış ampirik araştırma bulunmaması önemli bir eksikliktir. Bun nedenele, literatürdeki bu boşluğun doldurulmasına ihtiyaç vardır. Bu araştırmada tarih öğretmenlerinin tarihsel empatiye ilişkin algı, görüş ve deneyimleri nitel araştırma metodolojisi ile incelenmiştir. Aynı araştırma konusunun farklı bölgelerde, farklı okullarda, farklı katılımcılarla ve farklı araştırma desenleri ile incelenmesi tarihsel empatiye ilişkin sistematik bilgi toplanmasına yardım edecek ve literatüre katkı sağlayacaktır. Bir araştırma konusu olarak tarihsel empatiyi henüz ekilmemiş ama oldukça verimli bir tarlaya benzetmek mümkündür. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde ders alan, henüz tez konusuna karar vermemiş ve tez konusu bulmakta güçlük çeken öğrencilerin tez danışmanları tarafından bu konu üzerinde araştırma yapmaya yönlendirilmeleri tarih eğitimine katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Arthur, J., & Phillips, R. (2000). *Issues in history teaching*. London: Routledge
- Ata, B. (2002). Müzelerle ve tarihi mekanlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin “müze eğitime” ilişkin görüşleri. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara
- Boddington, T. (1980). Empathy and the teaching of history. *British Journal of Educational Studies*, 28(1), 13-19.
- Bryant, D., & Clark, P. (2006). Historical empathy and Canada: A people's history. *Canadian Journal of Education*, 29(4), 1039-1064.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions* (2nd edition). Thousand Oaks: Sage.

- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). *Handbook of qualitative research* (3rd edition). Thousand Oaks: Sage.
- Doğa Koleji (2011). Tarihsel empati yarışması. Erişim Tarihi 15 Temmuz 2011, <http://www.dogakoleji.com/uskudarlisesi/EtkinlikDetay.asp?EID=12917>
- Husbands, C., Kitson, A., & Pendry, A. (2003). *Understanding history teaching: Teaching and learning about the past in secondary schools*. Philadelphia: Open University Press
- Morris, R. V. (2009). *Bringing history to life: First-person historical presentations in elementary and middle school classrooms*. New York: Rowman & Littlefield Education.
- Nichol, J. (1996). *Tarih öğretimi*. (Yay. Haz.) Mustafa Safran. Ankara: Çağrı Matbaacılık.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed). Thousands Oaks, CA: Sage Publications.
- Phillips, R. (2002). *Reflective teaching of history*, 11-18. New York: Continuum.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) (2005). *Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıf Programı*. T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) (2006). *İlköğretim TC. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Programı*. T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) (2007). *Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersi Programı*. T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) (2008). *Ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Öğretim Programı*. T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) (2009). *Ortaöğretim 11. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı*. T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) (2010). *Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı*. T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Tosh, J. (2002). *The pursuit of history* (3rd ed.). London: Pearson.
- VanSledright, B. A. (2001). From empathetic regard to self-understanding: Im/positioning, empathy, and historical contextualization. In O. L. Davis, E. A. Yeager, & S. J. Foster (Eds.), *Historical empathy and perspective taking*

in the social studies (pp. 51-68). Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.

Yeager, E. A., & Foster, S. J. (2001). The role of empathy in the development of historical understanding. In O. L. Davis Jr., E. A. Yeager, & S. J. Foster (Eds.), *Historical empathy and perspective taking in the social studies* (pp. 13-20). Lanham: Rowman & Littlefield.

Yılmaz, K. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde ölçme ve değerlendirme. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (s.432-515). Ankara: PegemA.

Yılmaz, K. (2011). Sosyal bilgiler ve tarih öğretiminde tarihsel empati: Geçmişe geçmişteki insanların gözüyle bakabilme becerisi. A.Sümbül, H. Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar II* (s.11-33). Ankara. PegemA.

A Qualitative Study on Historical Empathy: Examination of History Teachers' Perceptions, Perspectives and Experiences

Elementary and secondary school history curricula in Turkey had been restructured on the basis of the constructivist approach to curriculum development as of 2005. In comparison to the old curriculum which was based on the behaviorist orientation, the new history curriculum is more comprehensive and sophisticated in terms of incorporating more skills, attitudes and values that students are supposed to gain. In addition to the traditional concepts such as national identity, national culture, cultural heritage and the like that were heavily emphasized in the old curriculum, it capitalizes on the importance of helping students attain such essential skills as doing historical research, using historical evidence, making connection between the past and the present, understanding continuity and change in history, and so on. Historical empathy is among those skills that were included in the new history curriculum. It can be defined as the ability to see the past through the eyes of the people who lived in the past without imposing today's values. Historical empathy demands both cognitive and affective skills to be able empathize with the people of the past. When engaged in historical empathy, one needs to understand the historical context and conditions of the era in which events took place, use historical resources, search for historical evidence, analyze multiple perspectives on the events under study and construct historical explanations.

Historical empathy has great potential to contribute to the teaching and learning of history in secondary schools by helping students acquire important historical skills in the history curriculum. But, there are not enough resources that can be used for teaching historical empathy in secondary schools. The review of the literature indicates that what few resources and official documents are available on historical empathy suffer from major mistakes. There is also a lack of empirical research on historical empathy in Turkey. This study aims to fill in this gap in the research literature on history education. The study sought answers to the following research questions:

How do history teachers perceive historical empathy?

How prepared are history teachers in terms of teaching historical empathy?
What kind of educational training do they have in relation to historical empathy?

How do history teachers practice historical empathy in the classroom?

What are the opinions of history teachers about the place of historical empathy in history teaching? How are their attitudes toward historical empathy?

What problems and issues do history teachers confront when implementing historical empathy?

The study is based on qualitative research design. Purposeful sampling procedure was employed to select the research participants. 5 female and 5 male history teachers who graduated from either College of Education or College of

Science and Art participated in the study. The participants were given pseudonyms to protect their identity. Semi-structured interview protocol was used to gather research data which were analyzed via the techniques and strategies of inductive qualitative data analysis.

The study results indicated that the research participants' perceptions of historical empathy were weak, fragmented and incomplete. They had misconceptions about historical empathy, confusing it with sympathy or some historical concepts and skills such as the ability to make connection between the past and the present. When defining what historical empathy meant to them, they drew on the general principles of historical methodology such as examining the past events within their historical context rather than using the concepts that are characteristics of historical empathy. In general, female participants' perceptions of historical empathy were more developed and sophisticated than those of male participants'. Likewise, those participants who were graduates of College of Art and Science had better perceptions of historical empathy than those participants who graduated from College of Education. It should be noted that this finding was not a generalization but a theme emanating from the analysis of the research data.

The participants' inadequate conceptual understandings of historical empathy were found to affect their instructional practices in a negative way in the classroom. The participants failed to view historical empathy as a process when designing, implementing and evaluating classroom activities related to historical empathy. The participants identified many classroom activities as historical empathy even though they were not as such and were inconsistent with the nature of historical empathy. There were some research data in the study that were able to explain some of the reasons why the participants' understandings of historical empathy and classroom practices were insufficient. It is found that history teachers were not trained well enough in historical methodology or historiography to be able to effectively practice historical empathy in their classrooms. They did not have any experiences of participating in historical empathy exercises in their courses offered in history departments. As opposed to these disappointing results, some hopeful findings were also obtained in the study. The teachers had very positive attitudes toward historical empathy. Believing in its educational value, they strongly advocated the use of historical empathy in the teaching and learning of school history. They thought that historical empathy has many benefits to offer to students in their cognitive, affective, social and personal developments.

On the basis of the study findings, it is concluded that historical empathy is not appropriately taught and learned in schools at tertiary and secondary levels in Turkey. The new secondary school history curricular programs are not well-constructed in terms of explaining historical empathy. Discussions and suggestions are made to help promote the teaching and learning of historical empathy in schools.